

УДК 378

DOI: 10.31376/2410-0897-2018-3-38-230-237

Ірина Вікторівна Мозуль,
асистент кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка,
e-mail: mozul.dubok@gmail.com

ГОТОВНІСТЬ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРЕДМЕТНОЇ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У статті розкрито сутність поняття готовності майбутніх учителів початкової школи до формування у молодших школярів предметної природознавчої компетентності як особистісної якості, що проявляється у взаємодії мотиваційного, змістового, процесуального, комунікативного компонентів і може досягати елементарного, середнього та високого рівнів сформованості.

Ключові слова: готовність, компоненти готовності, професійна готовність учителя, майбутній учитель початкових класів, предметна природознавча компетентність, молодший школяр.

Постановка проблеми. У світлі змін, що відбуваються у початковій освіті, ключові й предметні компетентності стають основними категоріями. Формування природознавчої компетентності учнів відбувається у процесі засвоєння системи інтегрованих знань про природу і людину, основ екологічних знань, опанування способів навчально-пізнавальної та природоохоронної діяльності, розвитку ціннісних орієнтацій у ставленні до природи.

Формування природознавчої компетентності учня може здійснювати лише підготовлений учитель, який володіє педагогічними, природничо-науковими, методичними знаннями і вміє застосовувати їх на практиці. Педагог повинен уміло організувати навчальну діяльність школярів, використовуючи сучасні форми організації освітнього процесу, інноваційні технології, компетентнісний, системний, діяльнісний, проблемний, диференційований підходи до навчання учнів, використовувати міжпредметні зв'язки.

Запровадження компетентнісного підходу в школі зумовлює і переорієнтацію результатів професійної підготовки майбутнього вчителя.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що поняття готовності є предметом досліджень, як психологів, так і педагогів. Проблема готовності досліджували В. Бондар, А. Капська, О. Ярошенко та ін. Готовність до професійно-педагогічної діяльності вивчали О. Кучерявий, А. Линенко, С. Максименко, О. Пелех, В. Сластьонін, О. Щербаков та ін. Шляхи, засоби, методи формування готовності до різних видів педагогічної діяльності виділяли у своїх працях Л. Арчажникова, Т. Садчикова, А. Немировська та ін. Учені розглядають готовність як установку (Д. Узнадзе), особливий психічний стан (О. Ухтомський, М. Левітов), наявність здібностей (Б. Ананьєв, С. Рубінштейн), якість, властивість особистості (В. Бондар, К. Платонов), складне особистісне утворення (С. Васильєва, М. Дьяченко, Л. Кандилович, Л. Кондрашова, А. Линенко). Готовність є предметом вивчення багатьох учених, які подають різні трактування цього поняття. Але єдиного підходу щодо визначення поняття й компонентів готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності немає.

Мета статті – розкрити сутність поняття та структуру готовності майбутнього вчителя початкових класів до формування у молодших школярів предметної природознавчої компетентності.

Виклад основного матеріалу. Педагогіка трактує сукупність професійних вимог до вчителя як готовність до педагогічної діяльності. Аналіз літературних джерел, присвячених феномену готовності, показав, що увагу педагогів привертає виявлення умов, прийомів і засобів, які дають можливість організовувати та керувати процесом формування готовності, а психологи акцентують увагу на встановленні зв'язків і залежностей між станом готовності та результативністю діяльності.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «готовність» трактується як «стан готового; бажання зробити що-небудь» [2, с. 194]. Словник В. Даля подає поняття «готовність» як «стан або властивість готового» [4, с. 388]. У психологічному словнику готовність до дії визначається як «стан мобілізації усіх психофізіологічних систем людини, що забезпечують ефективність виконання певних дій» [15, с. 21].

Із поняттям «готовий» тісно пов'язаний термін «підготовлений» – «готовий до певної діяльності, здатний до неї» [2, с. 767]. Термін «підготовка», тобто процес, який приводить до готовності, визначається у сучасній українській мові як «запас знань, навичок, досвід, набутий у процесі навчання чи практичної діяльності» [2, с. 767].

Поняття «готовність» стало основним аспектом і в дослідженнях багатьох психологів, які пропонували свої інтерпретації. В. Моляко характеризує «готовність до праці» як складне утворення

особистості, систему, що вміщує ряд компонентів, сукупність яких дає змогу виконувати певну роботу [13, с. 44]. За Ю. Кулюткіним та Г. Сухобеською, готовність є здатністю особистості, що проявляється у вміннях розробляти плани і обирати способи досягнення свідомо поставлених цілей [9, с. 42].

М. Дьяченко і Л. Кандилович розглядають «готовність» як психологічну передумову ефективності діяльності, називають її цілеспрямованим вираженням особистості. Вони визначають цей феномен як психічний стан, що займає проміжне місце між психічними процесами та властивостями особистості й створює загальний функціональний рівень для забезпечення результативності професійної діяльності, а при особистісному підході – як сукупність особистісних якостей майбутнього фахівця, що вможливають виконання ним функцій відповідно до потреб певної діяльності. На їхню думку, готовність є підґрунтям професійного зростання молодого фахівця.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що трактування науковцями змісту поняття «готовність» відрізняються.

Готовність до діяльності як психолого-педагогічна проблема трактується науковцями у широкому та вузькому значеннях. У широкому значенні поняття «готовність до діяльності» означає готовність до життєвої практики, до входження в нову сферу діяльності та самореалізації в ній, до застосування знань і впровадження способів діяльності на практиці, до творчої діяльності у нових умовах, що постійно змінюються, до адекватної самооцінки. У вузькому значенні «готовність до педагогічної діяльності» розглядається як сформований комплекс властивостей і якостей особистості педагога, що визначає адаптацію випускника закладу вищої освіти до умов педагогічної праці, структуру його професійної діяльності, подальше професійне вдосконалення [11, с. 94–95].

Проблемі готовності особистості до здійснення професійно-педагогічної діяльності присвячено роботи вчених (А. Алексюк, Н. Болтенков, В. Бондар, О. Волошенко, С. Гаркуша, М. Дьяченко, І. Зязюн, Н. Кічук, О. Кіяшко, Л. Красюк, Н. Кузьміна, З. Курлянд, І. Кушакова, А. Линенко, О. Мороз, С. Нікітчина, С. Сисоєва, В. Сластьонін, С. Смірнов, Л. Хомич, В. Чайка, І. Шапошнікова, О. Ярошенко та ін.). Вони виділяють такі складники готовності до праці вчителя, як позитивне ставлення до професії, сформованість моральних якостей, достатній рівень оволодіння теоретичними знаннями, практичними вміннями і навичками, самостійність у розв'язанні професійних завдань, розвиток педагогічних здібностей та ін. Названими вченими розроблені критерії та показники готовності, на основі яких визначають рівні підготовки випускників педагогічних закладів вищої освіти до професійної діяльності [8; 12].

Це дало підстави визначити, що готовність майбутніх учителів початкової школи до формування у молодших школярів предметної природознавчої компетентності – це набута під час навчання особистісна якість, що проявляється у взаємодії мотиваційних настанов, засвоєних педагогічних і природничих знань, сформованих умінь використовувати їх у навчанні природознавства та комунікативних умінь і здатності до реалізації їх у процесі формування природознавчої компетентності молодших школярів. Це особливе якісне новоутворення особистості майбутнього педагога проявляється в процесі підготовки і засвідчує певний рівень його професійного розвитку.

Визначаючи структуру готовності майбутнього вчителя початкових класів до формування предметної природознавчої компетентності молодших школярів, ми спиралися на результати досліджень готовності до педагогічної діяльності Г. Балла, С. Гаркуші, К. Дурай-Новакової, В. Сластьоніна.

К. Дурай-Новакова розглядає професійну готовність майбутніх учителів як «складне структурне утворення, ядро якого становить позитивне ставлення студентів до вчительської професії, достатньо стійкі мотиви педагогічної діяльності, наявність професійно значущих якостей особистості», певна сукупність професійно-педагогічних знань, навичок та вмінь, а також певний досвід їх використання на практиці [6, с. 55]. Вона виділяє такі компоненти у структурі професійної готовності вчителя до педагогічної діяльності: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, процесуально-діяльнісний.

Г. Балл у професійній готовності вчителя вирізняє два компоненти: мотиваційний та інструментальний. Головним він вважає мотиваційний, оскільки «прогалини в знаннях або навичках можуть порівняно легко надолужуватися чи компенсуватися, тоді як брак професійно значущої спрямованості особистості спричиняє низьку ефективність діяльності, внутрішні та міжособистісні конфлікти [1, с. 99–100].

Професійна готовність становить не випадковий набір певних особистісних якостей, а інтегративну характеристику, що охоплює якості особистості, що перебувають у динамічній взаємодії з психічними станами та один з одним.

Про професійну готовність студентів до педагогічної діяльності свідчать упевненість у своїх знаннях і вміннях, бажання вирішувати професійні завдання, здібність управляти власними почуттями, думками, діями, поведінкою в процесі педагогічної діяльності.

Серед ознак, що характеризують систему професійної готовності, виокремлюють професійно значущі якості особистості; позитивну мотивацію до педагогічної діяльності та сукупність професійно

значущих потреб; знання про умови педагогічної діяльності, її структуру, професійну роль учителя; почуття відповідальності за результати педагогічної діяльності; соціально-професійне налаштування і стабільність професійних інтересів [6, с. 56].

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що до ознак готовності до педагогічної діяльності належать: педагогічна самосвідомість; емоційно-позитивне ставлення до суб'єкта (учня), об'єкта (педагогічного процесу) і засобу діяльності (виховання та навчання); знання про особистість, що формується, її вікові зміни, цілі й засоби педагогічного впливу в процесі її формування і розвитку; знання про зміст і способи досягнення освітніх цілей; педагогічні вміння організовувати і здійснювати навчальний та виховний вплив на учня; прагнення спілкуватися, передаючи дітям власний досвід.

Процес формування професійної готовності детермінований деякими спеціально організованими заходами, педагогічними умовами. Серед них важливими є: управління мотивацією вибору учительської професії та спеціальності; професійна ідентифікація, самовизначення і адаптація студентів; моделювання і реалізація дидактичних і організаційно-педагогічних засобів, які забезпечують студентів методологією, теорією, методикою і початковим досвідом професійної діяльності вчителя; творча співдружність і професійно-педагогічна спрямованість спільної діяльності вищої і загальноосвітньої школи, а насамперед професійна обізнаність студентів про педагогічну діяльність.

Для більшості науковців спільним є розуміння процесу формування професійної готовності студентів до педагогічної діяльності, який охоплює три основні етапи: професійна орієнтація, професійний відбір, професійне навчання і виховання на рівні закладу вищої освіти.

Систему формування професійної готовності утворюють такі структурні компоненти: мета і завдання формування професійної готовності; принципи, форми і методи формування готовності; планування системи формування готовності; пізнання результатів процесу формування професійної готовності до педагогічної діяльності (рівні, причини, фактори, умови) [6, с. 56]. Дослідники І. Гребенев, І. Підласий, О. Тарасова та ін. зазначають, що в процесі професійної підготовки майбутній учитель здобуває спеціальні знання, оволодіває вміннями, вивчає методику навчання предметів.

Узагальнення різних підходів дослідників до визначення структури готовності дозволило нам виокремити такі основні компоненти готовності майбутніх учителів початкових класів до формування у молодших школярів предметної природознавчої компетентності: мотиваційний, змістовий, процесуальний, комунікативний.

Мотиваційний компонент готовності вчителя до формування предметної природознавчої компетентності молодших школярів визначаємо як систему, яка вміщує різноманітні установки особистості, що зумовлюють педагогічну діяльність і формування в учнів початкової школи предметної природознавчої компетентності: інтереси, переконання, спонуки, зацікавленість і позитивне ставлення до означеної діяльності, усвідомлення необхідності оволодіння обсягом теоретичних знань та практичних умінь для здійснення продуктивної діяльності, сформованість професійно значущих установок і прагнень до самовдосконалення, пов'язаних з практичною значущістю професійної діяльності.

В українському педагогічному словнику подається поняття «мотивація» як «система мотивів або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки» [3, с. 217].

О. Дубасенюк зазначає, що саме мотивація є системоутворювальним чинником у структурі готовності майбутнього викладача [5].

У навчальному процесі учителя не може бути байдужим до мотивів власної педагогічної діяльності. О. Леонтьєв зазначав: «Діяльності без мотиву не буває. Немотивована діяльність – це діяльність, не позбавлена мотиву, а діяльність із суб'єктивно чи об'єктивно прихованим мотивом» [10, с. 102]. На думку вченого, саме мотив є пусковим механізмом професійної педагогічної діяльності; важливе значення у формуванні професійної готовності майбутніх учителів до навчання природознавства молодших школярів відіграють такі мотиви: любов до дітей, бажання пізнання природи, інтерес до професії, потреба навчати дітей, педагогічна творчість.

Передумовою підготовки майбутніх учителів до формування у молодших школярів предметної природознавчої компетентності слугує потреба в зазначеній педагогічній діяльності, на основі якої формуються різні ланки педагогічної мотивації, які відображають уподобання, ціннісні орієнтації, загальну спрямованість і стійкість інтересу до цієї діяльності, особистісну значущість природознавства для вчителя.

Змістовий компонент готовності майбутніх учителів початкової школи до формування предметної природознавчої компетентності у молодших школярів розглядаємо як систему засвоєних у процесі вивчення природничих наук теоретичних і практичних знань, принципи організації навчального процесу, форми та види проведення уроків природознавства. Л. Кацова стверджує, що майбутні вчителі повинні досконало володіти поняттєвим апаратом і вільно оперувати системою теоретичних знань для виконання завдань професійної діяльності. Вона вважає, що сформованість видів і форм мислення студентів значно впливає на

інтерес до майбутньої педагогічної діяльності, тому приділяє багато уваги розвитку розумових якостей, мисленнєвих операцій і процесів [7, с. 11].

Зазначений компонент становить обізнаність майбутнього вчителя у питаннях формування в учнів початкових класів інтересів у сфері природознавства: розуміння суті та значення інтересу до природознавства, його психологічної структури, динаміки й рівнів розвитку, етапів формування, показників, факторів впливу, методів і прийомів стимулювання.

Ми вважаємо, що рівень набутих знань залежить від змісту теоретичної і методичної підготовки студентів, розвитку їхніх творчих здібностей, наявності педагогічного досвіду, що виявляється у процесі виконання різних педагогічних завдань. Цей компонент становить сукупність усіх знань про природу, педагогіку, психологію і методику. Ґрунтовність знань можна перевірити тільки на практиці, в процесі якої теоретичні знання знаходять практичне відображення.

Підвищення рівня педагогічної освіти здійснюється шляхом засвоєння великої кількості загальних психолого-педагогічних, методичних і природничих знань особистості, оволодіння раціональними способами розумових дій через освітню діяльність.

Змістовий компонент передбачає науково-теоретичну підготовку з метою формування у майбутніх учителів початкової школи характеристики, що охоплює психолого-педагогічний, дидактико-методичний, поліпредметний зміст і є достатньою для формування природознавчої компетентності у молодших школярів.

Змістовий компонент пов'язаний з діями особистості, спрямованими на формування у молодших школярів предметної природознавчої компетентності.

Процесуальний компонент готовності майбутніх учителів початкової школи до формування предметної природознавчої компетентності у молодших школярів – це необхідний обсяг педагогічних умінь і навичок забезпечувати якість навчання природознавства. Він характеризується наявністю у вчителя практичних умінь, необхідних для розвитку інтересів школярів до природознавства: вміння організації такої роботи, вміння використовувати різні форми і методи навчання природознавства для формування предметної природознавчої компетентності у молодших школярів, вміння аналізувати та здійснювати корекцію своєї роботи.

Процесуальний компонент за своєю суттю можна співвіднести з практичним, виконавчим або конструктивним. Це оволодіння майбутнім учителем початкової школи сукупністю практичних умінь і навичок використання всіх форм, методів, прийомів, засобів формування предметної природознавчої компетентності у молодших школярів.

Процесуальні можливості формуються в процесі професійного навчання і залежать від педагогічних здібностей та творчого потенціалу майбутнього вчителя.

Домінантну роль у професійній діяльності майбутнього вчителя початкових класів відіграє саме процес прийому-передавання інформації – комунікація (Л. Бірюк, М. Вашуленко, Л. Горбунова, І. Зязюн, Л. Ковальчук, О. Матвієнко, Г. Омеляненко, С. Скворцова). Комунікативний компонент – це взаємодія між суб'єктами, внаслідок якої відбувається обмін інформацією. Освітня діяльність є неможливою без спілкування.

Спілкування є специфічною формою взаємодії й впливу суб'єктів один на одного, що виникає в результаті спільної діяльності. Педагогічне спілкування як система психолого-педагогічної взаємодії між учителем та учнем спрямоване на створення оптимальних умов для спільної діяльності.

Для формування предметної природознавчої компетентності у молодших школярів важливе значення має не лише безпосередній діалог із самою природою, а й «комунікація з приводу природи», тому одним з важливих результатів підготовки майбутнього вчителя початкової школи є готовність до комунікативної діяльності з учнями, що слугуватиме основою для пізнання природи, педагогічної взаємодії, вербального оцінювання.

Таким чином, компоненти готовності майбутнього вчителя початкових класів до формування предметної природознавчої компетентності молодших школярів, об'єднуючись у єдине ціле, створюють систему професійної готовності та є важливим фактором підготовки вчителя до професійної діяльності.

Проведений аналіз наукової літератури дає можливість зробити висновки: наявність готовності – обов'язкова умова здійснення діяльності; готовність людини до діяльності є складним структурним утворенням, що виражає ступінь відповідності особи вимогам певної діяльності; готовність до конкретного виду діяльності має специфічні особливості, обумовлені характером цієї діяльності; проблема готовності до діяльності не обмежується рамками теорії, а має безпосереднє практичне значення.

Таким чином, професійна готовність до педагогічної діяльності становить складну характеристику, до основних структурних компонентів якої належать мотиви, позитивні установки професії, професійно важливі риси характеру, педагогічні здібності, сукупність професійно-педагогічних знань, практичних навичок і комунікативних умінь.

Саме у педагогічних закладах вищої освіти у студентів формуються основи майбутньої педагогічної

діяльності. Підготовка майбутніх учителів є складним і тривалим процесом, результатом якого є сформована готовність до професійної діяльності.

Аналіз теоретико-методологічних досліджень показує, що відповідно до сучасних вимог підготовка майбутніх учителів початкової школи повинна мати у своїй основі здійснення взаємозв'язку педагогічної, психологічної та предметної підготовки. Вирішення цієї проблеми можливе, якщо спиратися на глибоке цілепокладання, вивчення фундаментальних основ предмета, вироблення вмінь і навичок самостійної роботи студентів.

Формування готовності майбутніх учителів початкової школи розглядається як тривалий поетапний процес, який забезпечується виявленням і розвитком професійних здібностей, особистісних якостей, орієнтацією на професію вчителя, власне професійним навчанням із застосуванням нових методик, наданням майбутнім педагогам методичної допомоги в професійній адаптації, самоствердженні й шліфуванні майстерності.

Визначаючи критерії та рівні готовності майбутнього вчителя початкових класів до формування природознавчої компетентності молодших школярів, ми керувалися положеннями критеріального підходу про те, що критерії мають фіксувати діяльнісний стан суб'єкта і повинні нести інформацію про цілі, мотиви, ставлення суб'єкта до діяльності, засоби, умови і одержаний результат [14, с. 83].

Критерій, за допомогою якого досліджують те чи інше явище, об'єднує у собі ряд простих показників, що проявляються низкою ознак, які можна спостерігати та вимірювати. Показники дають можливість оцінити стан, сформованість, функціонування і динаміку розвитку досліджуваного.

Аналізуючи теоретичні положення та враховуючи мету дослідження, ми будемо виходити з того, що критерії підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування предметної природознавчої компетентності у молодших школярів – це ознаки, на підставі яких здійснюється оцінювання сформованості рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до формування природознавчої компетентності молодших школярів, а показники вимірювання – це кількісні та якісні характеристики його сформованості, які вивчаються та вимірюються.

У процесі теоретичних досліджень ми виокремили критерії оцінювання професійної підготовки у межах сформованості відповідного рівня готовності майбутніх учителів початкових класів до формування предметної природознавчої компетентності у молодших школярів, що є «сутнісною характеристикою її результату» [14, с. 73]. Кожний критерій характеризується ознаками, на підставі яких здійснювалося оцінювання ступеня сформованості компонентів готовності до формування природознавчої компетентності молодших школярів.

Критерієм сформованості мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до формування у молодших школярів предметної природознавчої компетентності є стійкість мотивації до формування предметної природознавчої компетентності у молодших школярів, що відображає практичний інтерес до вивчення фахових дисциплін для підготовки до означеної професійної діяльності. Мотиваційний компонент утворює основу для реалізації інших структурних компонентів.

Показником цього критерію є спрямованість майбутніх педагогів на формування предметної природознавчої компетентності у молодших школярів та емоційно-ціннісне ставлення до означеної діяльності.

Критерієм сформованості змістового компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до формування у молодших школярів предметної природознавчої компетентності у нашому дослідженні обрано рівень засвоєння знань з природничих дисциплін і методики навчання освітньої галузі «Природознавство».

Показником змістового компонента є коефіцієнт засвоєння студентом полідисциплінарного змісту фахової підготовки, необхідного та достатнього для формування у молодших школярів предметної природознавчої компетентності (знання з природничих дисциплін; методична обізнаність із формами, методами, засобами та технологіями формування природознавчої компетентності у молодших школярів).

Критерієм сформованості процесуального компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до формування у молодших школярів предметної природознавчої компетентності є рівень професійних умінь із формування предметної природознавчої компетентності у молодших школярів.

Показником цього критерію є методична доцільність спроектованої студентами діяльності з формування предметної природознавчої компетентності у молодших школярів, який відображає високу теоретичну і практичну підготовку, наявність умінь, необхідних для формування предметної природознавчої компетентності в учнів початкових класів і вміння їх упроваджувати на практиці (володіння різними способами активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках природознавства; використання сучасних технологій у навчальному процесі з природознавства; володіння основними формами організації освітнього процесу і методами організації учнівської діяльності; ґрунтовне впровадження практичних умінь

і навичок для вирішення поставлених педагогічних завдань; якість проведення уроків, позакласної та позаурочної роботи з природознавства, самостійність у їх підготовці).

Критерієм сформованості комунікативного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до формування у молодших школярів предметної природознавчої компетентності є здатність до налагодження конструктивного спілкування з молодшими школярами у процесі формування предметної природознавчої компетентності.

Показником цього критерію є суб'єкт-суб'єктна взаємодія вчителя з учнями (здатність встановлювати сприятливу морально-психологічну атмосферу в навчальному процесі; уміння створювати ситуацію педагогічного спілкування, організувати взаємодію з учнями і керувати їхньою діяльністю; добирати форми і методи педагогічного впливу на учнів у процесі формування предметної природознавчої компетентності).

На підставі визначених критеріїв та показників необхідним є визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до формування предметної природознавчої компетентності молодших школярів.

Спираючись на дослідження О. Пехоти та А. Старсвої [14, с. 84], ми вирізнили елементарний, середній і високий рівні готовності майбутнього вчителя початкової школи до формування природознавчої компетентності молодших школярів, що характеризуються в межах мотиваційної, змістової, процесуальної та комунікативної її складових. Ми вважаємо, що складниками рівнів готовності є:

- мотиви, спрямовані на професійну діяльність, повнота та змістовність педагогічних інтересів; бажання набуття знань та опанування способів дій у процесі вивчення наук природознавчого циклу, здійснення самоосвіти;
- знання теорії й практики, наявність психолого-педагогічних знань; глибина і системність знань про професійну діяльність, природу, довкілля; обізнаність із методами, формами та технологіями предметної природознавчої компетентності;
- уміння й навички організації педагогічної діяльності, ініціативність і самостійність у набутті знань; самоосвіта в означеній галузі;
- уміння організувати комунікативну взаємодію з учнями, спілкуватися з ними і керувати їхньою діяльністю.

Висновки. Отже, результати аналізу літературних джерел із проблеми підготовки вчителів початкових класів до формування предметної природознавчої компетентності у молодших школярів виявили значущість феномену готовності та посилену увагу науковців до питань оптимізації системи професійної підготовки майбутніх учителів.

Формування готовності майбутніх учителів початкової школи розглядається як тривалий поетапний процес, який забезпечується виявленням і розвитком професійних здібностей, особистісних якостей, орієнтацією на професію вчителя, власне професійним навчанням із застосуванням нових методик, наданням майбутнім педагогам методичної допомоги в професійній адаптації, самоствердженні й шліфуванні майстерності.

Отже, готовність до педагогічної діяльності – складне структурне утворення, ядром якого є позитивні установки, мотиви й освоєні цінності вчительської професії. До цієї готовності належать також професійно важливі риси характеру, педагогічні здібності, сукупність професійно-педагогічних знань. Усі компоненти готовності пов'язані між собою, зміни в одному з них впливають на зміни в іншому. Стійке поєднання й високий рівень реалізації вищезазначених компонентів створюють внутрішні ознаки сформованої професійної готовності педагога.

Список використаних джерел та літератури

1. Балл Г. О. Про психологічні засади формування готовності до професійної праці / Г. О. Балл // Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти : наук.-метод. зб. / ред. кол. : І. А. Зязюн та ін. – К., 1994. – 384 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і гол. ред. Т. В. Бусел. – К. : Ірпін'я : ВТФ «Перун», 2004. – 1140 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
4. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4-х т. / В. И. Даль. – М. : Терра, 1995. – Т. 1. – 800 с.
5. Дубасенюк О. А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога : збірник наукових праць / О. А. Дубасенюк // Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. – Житомир : ЖДУ, 2005. – С. 345–364.
6. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности к деятельности / К. М. Дурай-Новакова. – М. : Просвещение, 1983. – 356 с.

7. Кацова Л. І. Формування професійного інтересу у майбутніх учителів у процесі педагогічної практики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Л. І. Кацова. – Харків, 2005. – 19 с.
8. Комар О. А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій: теоретико-методичні аспекти : монографія / О. А. Комар. – Умань : РВЦ «Софія», 2008.
9. Кулюткин Ю. Н. Моделирование педагогических ситуаций: проблемы повышения качества и эффективности общепедагогической подготовки учителя / Ю. Н. Кулюткин, Г. С. Сухобская. – М. : Педагогика, 1981. – 120 с.
10. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев // Избранные психологические произведения: в 2-х т. – М. : Педагогика, 1983. – 304 с.
11. Лесик В. Формування у студентів психолого-педагогічної готовності до майбутньої професійно-трудової діяльності / В. Лесик // Гуманітарний вісник «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Г. Сковороди» : зб. наук. праць. Педагогіка. – Переяслав-Хмельницький, 2011. – Вип. 22. – С. 93–96.
12. Литвиненко С. А. Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. пед. наук : спец. 13.00.04 теорія та методика професійної освіти / С. А. Литвиненко. – К., 2005. – 40 с.
13. Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці / В. О. Моляко. – К. : Знання, 1989. – 48 с.
14. Пехота О. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя : монографія / О. М. Пехота, А. М. Старєва. – Миколаїв : Іліон, 2005. – 272 с.
15. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. – К. : Вища школа, 1982. – 165 с.

Ірина Викторовна Мозуль,

асистент кафедри теорії і методики начального обучения
Глуховського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженко,
e-mail: mozul.dubok@gmail.com

ГОТОВНОСТЬ КАК РЕЗУЛЬТАТ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К ФОРМИРОВАНИЮ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ПРЕДМЕТНОЙ ПРИРОДОВЕДЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

В статье раскрыта сущность понятия готовности будущих учителей начальной школы к формированию у младших школьников предметной естественнонаучной компетентности как личностного качества, которое проявляется во взаимодействии мотивационного, содержательного, процессуального, коммуникативного компонентов и может достигать элементарного, среднего и высокого уровней сформированности.

Ключевые слова: готовность, компоненты готовности, профессиональная готовность учителя, будущий учитель начальных классов, предметная природоведческая компетентность, младший школьник.

Iryna Mozul,

Assistant of the Department of Theory
and Methodology of Primary Education
of Glukhiv National Pedagogical University
named after Olexandr Dovzhenko,
e-mail: mozul.dubok@gmail.com

READINESS AS THE RESULT OF FUTURE TEACHERS' TRAINING TO FORMATION OF NATURAL SCIENTIFIC COMPETENCE BY JUNIOR PUPILS

***Introduction.** The formation of the pupil's natural competence can be carried out only by a trained teacher who has pedagogical, natural scientific and methodical knowledge and is able to apply them at practice. The teacher must organize pupils' educational activities using modern forms of organization of educational process, innovative technologies, competent, systematic, active, problematic, differentiated approaches while teaching, use of interdisciplinary relations.*

***Purpose.** To reveal the essence of the notion and structure of the future teacher's readiness to the formation of natural scientific competence by junior pupils.*

***Methods.** Analysis of psychological and pedagogical sources, own judgments, generalization, systematization.*

***Results.** Formation of readiness of future teachers of primary school is considered as a long, step-by-step process, which is ensured by the display and development of professional abilities, personal qualities, orientation*

towards the teacher's profession, proper professional training with the use of new techniques, providing future teachers with methodological assistance in professional adaptation, self-affirmation and improvement of skills.

Originality. The essence of the notion of readiness of future teachers of primary school to the formation of junior pupils' natural scientific competence as a personal quality is revealed. It manifests itself in the interaction of motivational, meaningful, procedural, communicative components and can reach elementary, middle and high levels of formation.

Conclusion. Readiness to pedagogical activity is a complex structural formation, the central core of which are positive settings, motives and values of the teacher's profession. The readiness also includes professionally important features of character, pedagogical abilities, a set of professional and pedagogical knowledge. All components of readiness are related, changes in one of them affect the changes in the other. A stable combination and a high level of implementation of the above-mentioned components create internal signs of formed teacher's professional readiness.

Key words: readiness, components of readiness, professional teacher's readiness, future teacher of primary school, natural scientific competence, junior pupil.

References

1. Ball G. O. Pro psykholoichni zasady formuvannya gotovnosti do profesijnoyi praci / G. O. Ball // Psykholo-pedagogichni problemy profesijnoyi osvity : nauk.-metod. zb. / red. kol. : I. A. Zyazyun ta in. – K., 1994. – 384 s.
2. Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoyi ukrajyns'koyi movy / Ukl. i gol. red. T. V. Busel. – K. : Irpin' : VTF «Perun», 2004. – 1140 s.
3. Goncharenko S. Ukrayins'kyj pedagogichnyj slovnyk / S. Goncharenko. – K. : Lybid', 1997. – 374 s.
4. Dal' V. I. Tolkovyj slovar' zhivogo velikoruskogo yazyka : v 4-kh t. / V. I. Dal'. – M. : Terra, 1995. – T. 1. – 800 s.
5. Dubasenyuk O. A. Teoriya i praktyka profesijnoyi vykhovnoyi diyal'nosti pedagoga : zbirnyk naukovykh prac' / O. A. Dubasenyuk // Zhytomyr. derzh. un-t im. I. Franka. – Zhytomyr : ZhDU, 2005. – S. 345-364.
6. Duraj-Novakova K. M. Formirovanie professional'noj gotovnosti k deyatel'nosti / K. M. Duraj-Novakova. – M. : Prosveshhenie, 1983. – 356 s.
7. Kacova L. I. Formuvannya profesijnogo interesu u majbutnikh uchyteliv u procesi pedagogichnoyi praktyky : avtoref. dys. na здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : spec. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / L. I. Kacova. – Kharkiv, 2005. – 19 s.
8. Komar O. A. Pidgotovka majbutnikh uchyteliv pochatkovoyi shkoly do zastosuvannya interaktyvnykh texnologij : teoretyko-metodychni aspekty : monografiya // O. A. Komar. – Uman' : RVC «Sofiya», 2008.
9. Kulyutkin Yu. N. Modelirovanie pedagogicheskikh situacij: problemy povysheniya kachestva i effektivnosti obshhepedagogicheskoy podgotovki uchitelya / Yu. N. Kulyutkin, G. S. Sukhobskaya. – M. : Pedagogika, 1981. – 120 s.
10. Leont'ev A. N. Deyatel'nost'. Soznanie. Lichnost' / A. N. Leont'ev // Izbrannye psikhologicheskie proizvedeniya: v 2-kh t. – M. : Pedagogika, 1983. – 304 s.
11. Lesyk V. Formuvannya u studentiv psykholo-pedagogichnoyi gotovnosti do majbutn'oyi profesijnotrudovoyi diyal'nosti / V. Lesyk // Gumanitarnyj visnyk «Pereyaslav-Khmel'nyk'kyj DPU imeni G. Skovorody» : zb. nauk. prac'. Pedagogika. – Pereyaslav-Khmel'nyk'kyj, 2011. – Vyp. 22. – S. 93-96.
12. Lytvynenko S. A. Teoretyko-metodologichni zasady pidgotovky majbutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do social'no-pedagogichnoyi diyal'nosti : avtoref. dys. na здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : spec. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / S. A. Lytvynenko. – K., 2005. – 40 s.
13. Molyako V. O. Psykholoichna gotovnist' do tvorchoyi praci / V. O. Molyako. – K. : Znannya. – 1989. – 48 s.
14. Pyekhota O. M. Osobystisno oriyentovane navchannya: pidgotovka vchytelya : monografiya / O. M. Pyekhota, A. M. Staryeva. – Mykolayiv : Ilion, 2005. – 272 s.
15. Psykholoichnyj slovnyk / za red. V. I. Vojtko. – K. : Vyshha shkola, 1982. – 165 s.

Отримано редакцією 19.09.2018 р.